

Zprávy z České

PŘÍLOHA

➤ Rozhovor s Petrem Rudolfem Manouškem

Pane Manoušku, vítejte v České, jsme moc rádi, že jste přijal pozvání, i když Vás s naší obcí nepojí ty nejlepší zkušenosti.

Sám říkáte, že se sem na Moravu přesto vrátíte rád, máte dojem, že třeba i zdejší prostředí formovalo tvůrčí přístup k životu Vašeho dědy a tatínka?

Nesporně, to by asi ani jinak nešlo. Já už jsem vyrůstal v Čechách, takže se do toho možná neuším tak úplně vžít, ale pořád vnímám ten rozdíl, pořád cítím své kořeny tady, na Moravě, speciálně kolem Křtin, Habrůvky. Habrůvka je vesnička v blízkosti Křtin, kde se narodil můj děda, stojí na kopečku a zvuk zvonů z nádherného křtinského Santiniho chrámu se sem pěkně nese. Ve Křtinách působil pan děkan Prnka, který už za dědova života snil o vybudování zvonohry, stále o ní mluvil, s dědou byl v kontaktu. Údajně ještě když se lily zvony pro křtinský kostel v roce 1947 a 48 (to už bylo v Kovolitě Česká), byl to děda, kdo jel do Křtin vyměřovat. Cesta k uskutečnění snu o zvonohře byla ale dlouhá a trnitá, pan děkan byl sám nějakou dobu zavřený, pracně nastřádané peníze mu v 53. roce znehodnotila měnová reforma. Nakonec se realizace zvonohry nedožil ani děda, ani táta, ujmout jsem se jí mohl až já.

V první fázi mělo být ulito 15 zvonů, veškerých výtvarných prací

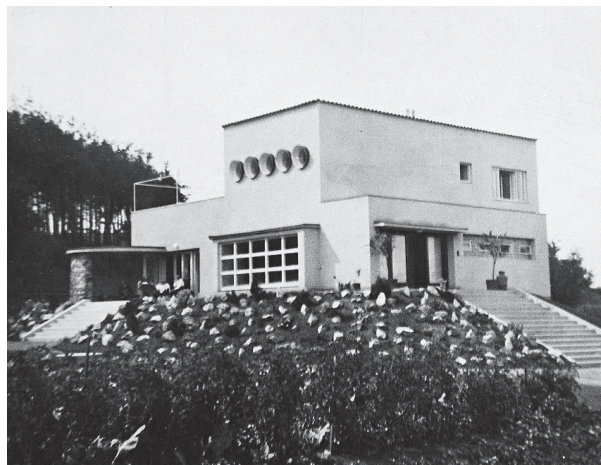
se chopila moje máma, akademická sochařka Květa Manoušková. Existuje dokonce film, který přípravnou fázi zachycuje, na jaře r. 2002 ho v naší zbraslavské dílně točila Česká televize, mámyny pracně vyřezané voskové modely tam stojí pěkně v řadě, všech 15 forem zvonů připravených k odlití. A do toho přišla velká voda. Přežily jen tři napůl rozmáčené, zbytek vzal úplně za své. Dodnes je tam mám, fotografům se to líbí, mně to rve srdce... Voda zničila i výkresy, dokumentaci, vše, co se dalo. Navíc máma zrovna v té době těžce onemocněla, byla v nemocnici, o té zkáze se už ani nedozvěděla. Takže všechno zůstalo na mně. Naštěstí jsem kdysi studoval i řezbařinu, teď mi to přišlo vhod, všechny mámyny výtvarné práce

Táta s dědou

ce jsem mohl převzít, podle jejího vzoru jsem je zvládl udělat sám.

Po povodni jsem slíbil panu děkanu Prnkovi, že ho ve štychu nenechám, jen ať mi dá trochu času, než se vzpamatuji. A skutečně, už o dva roky později se mohlo všech patnáct zvonů ulít, a to díky mým holandským přátelům, kteří pro změnu nenechali ve štychu mě a poskytli mi místo ve své zvonárně Royal Eijsbouts v Astenu. Takže v r. 2004 se ve Křtinách konalo slavnostní posvěcení zvonohry a už tehdy pan děkan v nadšení obcházel účastníky a vykládal jim, jak by bylo krásné rozšířit ji o další zvony, o další melodie. Svým zápalem toho skutečně dosáhl, v r. 2006 se světil další přírůstek a nakonec se v r. 2010 počet zvonů zastavil na čísle 33, takže křtinská zvonohra svou velikostí předčila i tu loretánskou v Praze, což byla pro pana děkana otázka prestiže. Docela dobře ho chápu, byl to úžasně zakousnutý bojovník, vynaložil na zvonohru tolik energie, měl právo být na ni hrdý. Dokonce si kvůli ní popudil i biskupa. Panu děkanovi totiž nepřípadalo správné zatěžovat obětavé dárce ještě církevní daní (platilo takové pravidlo, že z každé církevní investice se musel na biskupství odvádět desátek; pokud třeba oprava střechy stála

milión, na biskupství muselo odputovat sto tisíc). Vyřešil to tedy šalamounsky – zakázka na zvony přes církev vůbec nešla, pan děkan mi dal kontakty na jednotlivé dárce (každý zvon měl svého) a já jsem faktury vystavoval přímo jim. Biskup byl tímto řešením natolik popuzený, že odmítl zvonohru v r. 2004 posvětit. P. Prnka si ale poradil i s tím – požádal svého známého, papežského nuncia Giovanniho Coppu, a ten ji posvětil rád. Byla to nakonec veliká sláva. Škoda, že plány na další rozšiřování zvonohry už pan děkan nestihl uskutečnit, měli jsme promyšlené, jak by se dalo na konstrukci vměstnat dalších 6 zvo-

nů, ale on pak onemocněl a umřel. Tak zapálený člověk se už těžko kdy najde, křtinská zvonohra ho bude ale stále připomínat. Takže jsem s Moravou a Křtinami svázán nejen svými kořeny, ale i takto osobními vztahy a někdy i dost dramatickými zážitky.

Hodně dramatický byl i odchod Vašeho tatínka z Kovolitu v České, že?

Kovolit ve vzpomínkách...

To období muselo být pro tátu strašně těžké. Nejen že přišel o svou zvonárnu, nakonec musel i bezmocně přihlížet, jak mu rozkrádají veškerou vzácnou a sřeženou dokumentaci k výrobě zvonů. Táta dobře věděl, že jeho materiály mizí, i po přesunu do Prahy měl totiž v Kovoliti své známé, kterým mohl věřit. Někteří byli i naši příbuzní, jeden z nich ho o situaci podrobně informoval, ale ani oni nic nezmohli. Výpočty profilů, šablony i výrobní zařízení museli zaměstnanci vydat a pak převézt do nově vzniklé zvonárny ani ne sto kilometrů odsud. Zdánlivě to bylo nepochopitelné, zavedená úspěšná výroba zvonů v Kovoliti se utlumovala a rušila a přitom hned v roce 1950 byl povolen vznik zvonárny zcela nové. Záhada ovšem byla rychle vysvětlena, když člověk pochopil, že tu nejde o nic jiného než jednu velkou krádež za bílého dne. Jistý soudruh, který po určitou dobu působil jako vedoucí ve znárodněném Kovoliti a k tátové dokumentaci se tak snadno dostal, totiž zavěťřil jedinečnou příležitost. Zařídil zvonárnu svému příbuznému, který pak bezostyšně vydával tátovu práci za svou. Táta si profily žeber sám počítal, konstruoval, takže si je taky samozřejmě poznal. Pak se setkával se „svými zvony“, které ovšem nesly cizí jméno a většinou i dost špatně zněly, což mu na náladě nepřidávalo. Zvonárna funguje dodnes a kvalita se příliš nezměnila.

Některým lidem zkrátka nebylo trapné zhola nic.

Další dokumenty k výrobě si nakradl jistý člověk, jehož syn emigroval do Kanady a on doufal, že tam s jejich pomocí zbohatne. Pak ale zjistil, že lití zvonů přece jen není až taková legrace, a tak mu nebylo zatěžko nabídnout nám nakradenou dokumentaci zpět k odkoupení. Ten se s tím vůbec netajil, že kradl zcela cíleně. Nakonec jsme ale byli rádi, že pozbyté materiály sesbíráme alespoň takto. Byly to strašné způsoby, se kterými se táta musel setkávat, ničilo ho to, až se divím, jak po všech těch zkušenostech našel ještě na konci šedesátých let odvahu pustit se do budování zvonárny nové, na Zbraslavi.

... a porevoluční realita

Ne každý zvonář takovou pohromu ovšem unesl, když něco podobného potkalo jeho kolegu Herolda z Chomutova, který byl německého původu a po válce měl být odsunutý, než by opustil svou zvonárnu, se kterou byl jeho rod po generace spjatý, raději ji zapálil a sám spáchal sebevraždu. Dovedu se do něho vžít. Byly to smutné příběhy. Nebo jeden kolega z NDR, Peter Schilling, tam měli výhodu, že i za socialismu dlouhou dobu drobné soukromé podniky mohly fungovat, pak ovšem došlo i na něho. Nejprve si dělal naděje, naslibovali mu, že ho učiní ředitelem, bude mít nadále vše pod kontrolou. Táta ho varoval, měl svou zkušenost z Kovolitu, taky mu naslibovali kde co. Peter Schilling mu nevěřil, ale dopadl úplně stejně. Zničilo ho to, onemocněl, brzy umřel. Jeho manželka dosud žije, ale je to nešťastná osoba, uzavřela se do sebe, úplně se odřízla od světa.

Táta se dokázal s tím strašným zklamáním nějak vyrovnat, pravdou ale je, že o tom období nerad mluvil, vlastně sám o něm vůbec nemluvil. Byla to máma, která se rozhodla z něho vytáhnout, jak to všechno tenkrát bylo, a jeho svědectví písemně zachytit. Byla v tom velice vytrvalá a neústupná, za což jsem jí zpětně hodně vděčný, protože jinak bychom se tuto pohnutou historii asi vůbec nedozvěděli. Prováděla to rafinovaně, zpovídala ho vždy při cestě autem, kdy neměl kam prchnout. Já jsem seděl na zadním sedadle s tužkou v ruce a slovo od slova zapisoval. Díky tomu máme dnes vše černé na bílém, nemusíme pochybovat. I když tátův odpor také dobře chápu.

Asi hodně lidí v České bude zajímat, proč jste se po revoluci do Kovolitu nevrátili. Zdá se být samozřejmé, že by vám zvonárnu měli v rámci restitucí vrátit, ne?

To jsem si myslel taky, zvláště já jsem měl o navrácení Kovolitu velký zájem, táta byl v nadšení opatrnější, spíše mě zrazoval. Jeho zkušenosti zde byly dost strašné, smířil se s tím, že o zvonárnu přišel, nechtěl se dožít dalšího zklamání.

A toho jsme se skutečně dočkali. Socialistické vedení Kovolitu zdaleka nemělo zájem na nějaké nápravě historických křivd, na privatizaci byla skupinka budoucích majitelů velice dobře připravena. My jsme se ocitli v obtížné situaci i kvůli bývalým společníkům. Paní Hloušková (dcera paní Kuttové a její dědička) se nechtěla pouštět do vleklých sporů, stála jen o peníze. Pan Kráčmar už žil dávno v cizině, táta ho sám prosil, aby přijel aspoň na jednání, ale ani on neměl zájem. Od té doby jsem se zařekl, že ani hrobku s nikým napůl, nikdy nevíte, kdy vás společník může zklamat, a většinou se to dřív či později stane. Kromě toho Kovolit za ty roky zabíral ještě další nemovitosti, takže po tom 89. roce

Mladý Petr s tátou ve zbraslavské zvonárně

by na mě připadl jen asi čtvrtinový podíl, to byly pro mě podmínky naprosto nepřijatelné, co bych tam pak mohl ovlivnit? Nárok na vilu se projednával zvlášť, ta stála na samostatné parcele, a způsob, jakým jsme o ni přišli, byl ještě podivuhodnější, jsem přesvědčen, že naše vlastní právníčka byla protistranou dobře zaplacená, aby nás „opomenula“ informovat o vynesení rozsudku a my tak ztratili možnost se v zákonné lhůtě odvolat. Zkrátka táta měl pravdu, bylo z toho jen veliké zklamání, přesto jsem

rád, že jsme alespoň učinili pokus, jinak bych si to možná do smrti vyčítal. Lituji jedině toho, že v dobré víře, jak přítomnost a autorita zakladatele továrny na místě zapůsobí, jsme spolu s mámou a sestrou tátu i přes jeho nechuť do Kovolitu dovlekli. Strašně ho to sebralo, měl ještě v živé paměti, jak to tam vypadalo za jeho působení, v duchu viděl vilu s opečovanou zahradou a růžemi, a teď hleděl na tu spoušť. Táta byl vždy pedant na pořádek, teď všude ten klasický socialistický binec; kam se podíváte, válel se po zemi materiál, stály tu nalátané nové přístavky bez ladu a skladu, jak to zrovna vyšlo, tu kus holé zdi, tu kus omítnuté, tu vlnitý plech, z krásné vily nevábně vyzírající přestavěná škatule, zahrada úplně zlikvidovaná... chodil tam jako troska, tělo bez duše. A výsledek veškerý žádný, očekávat nějakou lidskou slušnost a respekt stávajícího vedení k přání toho, kdo celý Kovolit přivedl na svět, byla ode mne naprostá naivita. Právnický jsme byli v pasti a co je morální, to nikoho nezajímalo. Takže snaha tady

Táta s Gábrou Knosem, zvonaři tělem i duší

byla, z mé strany byla touha veliká, ale bohužel to nevyšlo.

S Kovolitem to nevyšlo, provoz ve zbraslavské zvonárně zas ukončila velká voda a dosud se ho nepodařilo obnovit. Uvažujete, že byste se ještě pustil do vybudování nějaké nové zvonárny v Čechách? Nebo už jste se smířil s dojížděním do holandského Astenu, kde asi máte podmínky k práci vcelku ideální?

To dojíždění je opravdu náročné, jedna cesta trvá tak 8 – 9 hodin, poměry na silnicích všichni známe. Jezdím poměrně často, takže někdy mé okolí ztrácí přehled, kde vlastně žiji – neustále mě potkávají tam i tady, Holanďané jsou přesvědčení, že bydlím u nich, mí sousedé mě zase normálně vídají doma.

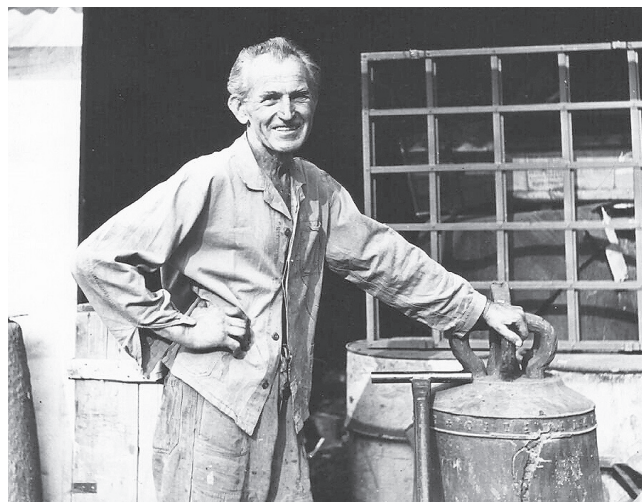
Dlouho jsem počítal s možností obnovy staré zbraslavské zvonárny, byla by to pro mě velká úleva. Když se to ukázalo být neprůchozí, přemýšlel jsem i o vybudování nové. Nejdražší kniha mé knihovny

je kompletně vypracovaný projekt na novou velkou zvonárnou se zvonohrou a prostorami ke koncertům i jiným kulturním akcím na jednom slíbeném pozemku taky na Zbraslavi. Když jsem se totiž obrátil na zdejší radnici se žádostí o nějaký vhodný pozemek, hned mi jeden obecní nabídl, byli mým plánem nadšení a chtěli ho spolufinancovat s tím, že místo bude sloužit i kulturnímu vyžití občanů. Dohodli jsme se, že oni tedy vloží ten pozemek, já vypracuji projekt a o náklady na budování se pak podělíme. Byl to další z mnoha případů, kdy jsem v Čechách naletěl. V Holandsku jsem zvyklý fungovat na dané slovo, tam je to zcela běžné. Když mě zasáhla ta povodeň, holandsští kolegové mi jednoduše vložili klíče od své zvonárny do ruky, bez jakékoliv smlouvy, jen mi řekli: ber si, co potřebuješ, kdybys něco nemohl najít, ozvi se. Tady se setkávám s tím, že neplatí nejen slovo, podaná ruka, ale často ani rozsudek nemá žádnou váhu, můžu s ním jen mávat a není mi to k ničemu.

Projekt jsem za velké peníze nechal vypracovat, radní se ovšem zalekli a cukli, že je to na ně příliš velké. Ptám se jich, co tedy bude s tím pozemkem. Nabídl mi, že si ho můžu za deset milionů odkoupit. To bych neutáhl, takže bylo vymalováno, hromadu peněz, co jsem do vypracování projektu vložil, mi nikdo nevrátil, vše, co mi naslibovali, popřeli. Podobné zkušenosti mám ostatně i se svou zvonohrou, která byla původně dělána na objednávku města Prahy. Přes všechny sliby jsem vše nakonec musel zaplatit sám, vymahatelnost práva u nás neexistuje, devět let jsem se soudil a jen jsem pak musel prodat střechu nad hlavou. Ale zvonohra mi nakonec zůstala a dělá mi radost. A ten pocit svobody, že už nemusím být nikomu zavázán, žádný spolumatel mě nemůže nikam tlačit, koncertuji, jen kde já chci, do žádných poli-

tických akcí se nenechám zatáhnout – ten se nedá zaplatit. Takže jsem nakonec rád, jak to dopadlo.

Plány na zvonárnu v Čechách už jsem pomalu vzdal, i když s tou svou zbraslavskou stále ještě nějaké mám, a od těch už se nehodlám nechat nikým odradit, přestože budu muset chtít nechtě podstoupit další riziko. Ten památkově chráněný barokní domeček zapsaný na seznamu UNESCO, ve kterém sídlí moje zvonárna, mi totiž žádná pojišťovna nepojistí, neboť se nachází v záplavové oblasti, kde je možné pojistit prostory až od prvního patra výše. Uznáte sami, že budovat slévárnu v podkroví by asi nebyl ten nejlepší nápad. Takže pokud přijde znovu velká voda a způsobí škody, nikdo mi nic nenahradí. Chtěl bych zde vybudovat muzeum, kde bych zachytil historii našeho zvonařského rodu, zachovat funkční zvonárnu, ve které by se daly příležitostně lít malé zvonky přímo před zraky diváků. Paradoxně s památkáři nemám žádný problém, ti by mi se vším pomohli, budova totiž původně sloužila jako vůbec nejstarší průmyslová škola s českým vyučovacím jazykem a moje muzeum by pro ni bylo důstojným využitím. Obvyčejným úředníkům ovšem tohle těžko vysvětlíte, do jejich kolonek se nevejdou, dávají ode mne ruce pryč a nezajímá je, že jsem vlastně ve sle-

pé uličce, mám se starat o chráněnou budovu, se kterou ovšem nemůžu nakládat. Takže už jen chci, aby vzali mé rozhodnutí na vědomí, a na žádné povolení ani pojištění nečekám.

No a až budu jednou hodně unavený, přesunu se do našeho muzea natrvalo, pak si tam někde sednu jako vosková figurína a návštěvníci si mě budou moci prohlížet jako jeden z exponátů, poslední zvonař slavného rodu Manoušků. To bude pěkný závěr kariéry.

*Už Vás v duchu vidím, jak tam sedíte, před sebou cedulku: **Petr R. Manoušek, sedící, bdící.** Je obdivuhodné, jak všechny nepříjemné okolnosti zvládáte s humorem. I když mluvíte o tolika těžkých až tragických věcech, dovedete je pojmut s takovým nadhledem, že se u toho člověk náramně baví (mimochodem, jste vynikající vypravěč). Uvědomila jsem si to už po našem prvním setkání na koncertě mobilní zvonohry v Mikulově, ty Vaše zkušenosti jsou vlastně tak smutné, že by člověk měl spíš plakat, a přitom ve Vašem podání působí tak komicky, až se od srdce směje. Máte nějaký návod, jak se takto pozitivně stavět k životu?*

Jedním z mých oblíbených hesel třeba je: co nemáš, to nepotřebuješ. Zkrátka umět si poradit s tím, co zrovna máte k dispozici, protože stejně nic jiného nezbyvá. Nerezignovat a hledat řešení, improvizovat, protože nějaké východisko se pak většinou najde. To občas postrádám u dnešní generace, chlapům při práci tím občas lezu na nervy, jen tak s nějakým „nejde to“ se nespokojím. Když třeba zapomeneme nějakou součástku nutnou k montáži, vždycky je možné zaskočit k nějakému místnímu řemeslníkovi, vyrobit náhradu. Jednou se mi ale stalo, že toto moje heslo přece jen pozbylo platnosti. To jsme vezli takový menší zvonek do jedné vesnice tady nedaleko Brna. Většinou to bývá velká událost, když si nějaká obec nebo farnost našetří na nový zvon. Když je pak hotový, slavnostně se svěťí, účastní se toho často hasiči, krojovaný průvod, mu-

zika... Tady tomu nebylo jinak, přijíždíme, vyšňořená vesnice nás vítá se vší parádou, krojovaná mládež, všichni natěšení, k tomu samozřejmě připravená hromada dobrého jídla a pití. Zastavíme, otevřeme zadní dveře dodávky a ejhle, zvon nikde! V tom okamžiku ho v duchu vidím, přesně na tom místě, kam jsem ho doma postavil, auto ovšem zelo prázdnotou. Tenkrát jsem se vážně hodně styděl, „co nemáš, to nepotřebuješ“ bych si netroufl ani špitnout, ale co se dalo dělat, nasedl jsem do auta a jel pro zapomenutý zvon. Když jsem se asi po 4 hodinách vrátil i s ním, byla už celá vesnice v takové rozjeté náladě, veškerá slavnostnost chvíle ta tam, ale jistě to byl pro ně nezapomenutelný zážitek (pro mě také).

Pravdou ale je, že jakýsi gen tvrdohlavosti a zátatosti si asi opravdu v našem rodu předáváme, takže možná skutečně máme nějaké dispozice se z nepříjemných situací vysekat. Děda prý tu svou zvonáru v Husovicích, kterou tak obdivuhodně vydupal ze země, několikrát prohrál v kartách. Ale v kritické chvíli nezaváhal, zmobilizoval všechny své síly a továrnu se mu vždy podařilo vyplatit dřív, než ji přepsali na jiného majitele. Babička si s ním užila, děda se přihnul domů a davaj, davaj všechny šperky, a už pospíchal někde do frcu, aby je zpeněžil. Takže měl asi zvýšenou ochotu snášet riziko, která je k podnikání potřebná, ale občas ho uváděla i do dost překérných situací. Nevím, jestli je to skutečně tak, ale údajně i jeho roztržka s mým tátou, který se pak rozhodl raději osamostatnit a vybudovat vlastní zvonáru, vznikla kvůli dědovu karbanu a prohrané zvonárně – hodlal tehdy narychlo oženit synka s nějakou bohatou paničkou, aby se dostal k větším penězům. No a táta se (není divu) vzpřichil. Takže vlastně Kovolit v České vznikl kvůli takové nepříjemné situaci.

No a tak to taky v životě bývá, že to, co ze začátku vypadá jen špatně, nakonec přinese i něco nečekaně dobrého. Kdyby pak tátu nevypudili z Kovolitu, asi by nikdy nepotkal mámu a ani já a moje sestra

bychom nebyli na světě. Takže proč brát život tragicky, nikdy nevíme, co nám ještě může přinést.

Mrzí mě, že jsem dědu nikdy nemohl poznat, byl to takový ranař, ale zase dokázal nést odpovědnost za celou továrnu (o téměř stu zaměstnancích), co se mu nepovedlo, dokázal vždy nesmírnou houževnatostí napravit, musel být opravdu výjimečná osobnost.

Táta dědovu tvrdohlavost a jistou impulsivnost v jednání zdědil taky („byli to tvrdáci, a toto je to samé“, ukazuje na svého bratra sestru Olga, která je také přítomna rozhovoru). Ani zvládání rizika mu nebylo cizí – závodil ve vlastním automobilu na Masarykově okruhu, jezdil také dálkový závod 1000 mil československých („Petr si zase nedávno zaplatil seskok padákem,“ dokládá Olga, že adrenalinové zážitky nejsou cizí ani současnému pokračovateli rodu). Třeba se taky vypravuje historka, že v jídelně v Kovolitě byl dlouho na stropě flek (svědkyní je i paní Machatková), to se prý táta nad něčím tak rozohnil, že práskl do stolu, až jídlo vyletělo ke stropu. Je fakt, že já to znám i na sobě, dlouho se držím, ale jak jednou

přeteče míra trpělivosti, bouchnou saze a pak mě třeba ochranka vynáší z úřadu (ostatně k takovému zážitku stačí dnes zvednout hlas na neochotnou úřednici).

Mámu táta v té své rychlosti a rozhodnosti požádal o ruku za deset dnů poté, co se poprvé náhodně setkali na schodech podniku, kam byli oba převeleni. Byla to taková umělecká slévárna, mámu vyhodili ze studia uměleckoprůmyslové školy (její tatínek byl totiž před znárodněním ředitelem kladenských železáren, takže ji nahnali do výroby), tátu zase vyštvali od zvonů v České, a tam se potkali. Máma byla tátovou bleskovou nabídkou k sňatku natolik zaskočená, že se nezmohla na odpor a kývla. Zjevně to ale nebylo žádné zbrklé rozhodnutí ani z jedné strany, když jim to spolu šťastně vydrželo celých 41 let, z čehož táta posledních dvacet po úraze v r. 1974 doslova promarodil a nebylo to nic jednoduchého. No a já můžu být za to jejich tehdejší rychlé rozhodnutí jen vděčný, vždyť díky němu jsem tady!

Pane Manoušku, mockrát děkuji za příjemný rozhovor, za to, že jste nás seznámil s osudy Vašeho zvonářského rodu kdysi spjatého i s naší obcí. Mnozí z nás litují, že tu Vaše zvonárna nezůstala zachována. Už teď se těšíme alespoň na Vaši další návštěvu!

za obec Česká se ptala Daniela Hrušková